

**ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“**

**ФАКУЛТЕТ „МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА И
АДМИНИСТРАЦИЯ“
КАТЕДРА "АДМИНИСТРАЦИЯ, УПРАВЛЕНИЕ И
ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ"**

Радослав Харабин

**ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧНА ТЕОРИЯ НА КРИЗИСНИЯ
МЕНИДЖМЪНТ - ОРГАНИЗАЦИОННИ И ФИНАНСОВИ АСПЕКТИ.**

ПОЛСКИЯТ КАЗУС В ТЕРИТОРИАЛНОТО ПРИЛАГАНЕ

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационния труд
за придобиване на научна степен „доктор на науките“
Професионално направление
3.7. "Администрация и управление"
Докторска програма „Организация и управление извън
сферата на материалното производство“

Варна, 2021 г.

**ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“**

**ФАКУЛТЕТ „МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА И
АДМИНИСТРАЦИЯ“
КАТЕДРА "АДМИНИСТРАЦИЯ, УПРАВЛЕНИЕ И
ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ"**

Радослав Харабин

**ФУНКЦИОНАЛНО-ПРАГМАТИЧНА ТЕОРИЯ НА КРИЗИСНИЯ
МЕНИДЖМЪНТ - ОРГАНИЗАЦИОННИ И ФИНАНСОВИ АСПЕКТИ.
ПОЛСКИЯТ КАЗУС В ТЕРИТОРИАЛНОТО ПРИЛАГАНЕ**

АВТОРЕФЕРАТ
на дисертационния труд
за придобиване на научна степен „доктор на науките“
Професионално направление
3.7. "Администрация и управление"
Докторска програма „Организация и управление извън
сферата на материалното производство“

РЕЦЕНЗЕНТИ:
проф. д-р Емил Спасов Панушев
проф. д.ик.н. Таня Веселинова Горчева
проф. д-р Искра Богданова Христова-Балканска

Варна, 2021 г.

Дисертацията с обем от 253 страници се състои от въведение, 4 глави, заключение и библиография. Основният текст съдържа 5 таблици, 12 фигури и 2 схема. Съдържанието на разделите е разпределено в отделни параграфи, като в края на всеки раздел са направени конкретни обобщения, изводи. Списъкът със справочна литература се състои от 335 заглавия на български, английски и полски език, включително 150 международни правни акта, и полски правни акта, 91 документа, 63 монографии и части от колективни трудове, и 31 статии в списания.

Авторът на дисертацията е заместник-декан на факултета по търговия и безопасност във филиала в Келце на Обществената академия на науките в Лодз и доцент в катедра Управление на кризи.

Публичната защита ще се проведе на открито заседание на научното жури на 27.10.2021 г. от 10:00 ч. в Заседателната зала на Ректората на ВСУ „Черноризец Храбър“.

Материалите по защитата са достъпни в кабинет 204 във ВСУ „Черноризец Храбър“ и на сайта www.vfu.bg, Раздел „Докторанти“.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Увод

Политическата трансформация в Полша, която се извърши през 1989 г., промени не само обществения живот, както се подчертава в литературата по темата, но най-вече обхваща правната система. Вярно е, че фундаментът на новите системни решения, под формата на конституция, са положени осем години по-късно, през 1997 г., но вече през 1989 г. е прието т.нар. априлското изменение на Конституцията на Полската народна република от 22 юли 1952 г., а през 1992 г. е гласувана т.нар. Малка конституция. Промените засегнаха ключов момент на държавността - т.е. органите за безопасност. Съгласно Закона от 6 април 1990 г. органите на Гражданската милиция бяха разпуснати, а на нейно място бе създадена Полиция. През 1991 г. са създадени структурите на Държавната пожарна служба. Въз основа на разпоредбите на новия закон за сдруженията от 7 април 1989 г. и закона за Държавната пожарна служба са организирани доброволчески пожарни отряди - две институционални ядра на по-късните структури за управление на кризи.

Тук се споменава системната трансформация, тъй като без нея не би било възможно да се организират структурите за управление на кризи в Полша. Вярно е, че периодът от 1989 г. до 2007 г. - датата на приемане на Закона за управление на кризи - е период на интензивна работа и много промени в закона, но само така наречената децентрализация на властта направи възможно създаването на системи за защита на хората, собствеността и околната среда в сегашния ѝ вид в Полша. Не без значение е фактът на приемането на Полша на 12 март 1999 г. в структурите на Организацията на Северноатлантическия договор, което означаваше не само свързване на полските военни сили с Алианса, но и организиране на някои невоенни отбранителни подготовки, базирани на процедурите на НАТО. Членството в Пакта беше и все още е важна отправна точка за полската система за управление на кризи. Присъединяването към Европейския съюз на 1 май 2004 г. доведе до поредното сливане на функциите на полските невоенни отбранителни структури с

дейностите на Европейската комисия и ресурсите на държавите-членки.

2. АКТУАЛНОСТ И ЗНАЧИМОСТ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Законодателните реалности абсолютно определят и оформят системата за управление на кризи. Оказва се обаче, че правната реалност често е изправена пред материалните ограничения на възможностите за изпълнение на нормативната рамка. Недостигът на финанси и персонал, както и логистичните и технически проблеми са само един от малкото проблеми, пред които са изправени хората, отговорни за организирането на звената за управление на кризи. Изказаните наблюдения водят до предположението, че същественото значение на управлението на кризи, т.е. въпросът заложен в заглавието на този труд, се формира в контекста на закона и практиките на органите, отговорни за спазването на тези стандарти. Заключениеята, разработени в дисертацията, освен познавателно, имат и практическо значение. Посочени са области - предимно в метода на финансиране на системата за управление на кризи, в които законът задължително трябва да бъде прецизиран. Описани са правните решения, които трябва да бъдат приети и какви действия трябва да бъдат подобрили в полската система за управление на кризи.

3. ЦЕЛ И ПРЕДМЕТ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Основната цел на труда е анализ на организационните и финансовите аспекти на нормативната рамка и практиката в управлението на кризи в Полша при реализацията му на терен. Това означава, че изследването е ограничено до полската нормативна система. Установеното в това отношение се третира като т.нар. пример на Полша. Управлението на кризи е локализирано там, където най-често се предприемат действия за превенция на кризи, т.е. в териториалните административни органи. По този начин се реализира хипотезата за необходимостта от съпоставяне на стандартите и практиките и по този начин се разглежда главния постулат от заглавието на дисертацията за

представяне на констатациите относно прилагането на терен на управлението на кризи в Полша.

4. ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОБЛЕМИ

Основният изследователски проблем на този труд е въпросът дали, докато се стремим, вземайки предвид организационните и финансови аспекти, да формулираме цялостна теория за управление на кризи в Полша, която е основана на функционалната интерпретация на правните норми и практики на органите, отговорни за тяхната реализация, ще наблюдаваме значителни отклонения от нормативния модел за управление на кризи?

Така формулираният основен изследователски проблем изисква по-нататъшно прецизиране. Затова, за целите на тази дисертация бяха формулирани четири по-конкретни допълнителни проблема. Първо, поставя се въпросът за възможността за релационен (функционален) подход към управлението на кризи като цяло. Второ, въпросът е как трябва да се разглежда въпросът за организационните структури и тяхното финансиране от нормативна гледна точка? Трето, разглежда се проблемът как едни и същи организационни и финансови аспекти трябва да се разбират в прагматична перспектива? Четвърто, разглежда се въпросът, дали е възможно да се наблюдават значителни отклонения в нормативната и прагматична интерпретация на управлението на кризи използвайки релативно отношение към стандартите и практиките?

5. ХИПОТЕЗИ И ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ТЕЗИ

Основната изследователска хипотеза на дисертацията е: теорията за управление на кризи, разработена въз основа на функционалната интерпретация на правните разпоредби и практиката на компетентните в тази област органи ще разкрие за отговорните за управление на кризи в Полша институции по-широк от нормативния обхват, освен това тя ще посочи нови източници на финансиране на тези дейности. Освен това целта на дисертацията е верификация на следните работните хипотези: 1) съществува възможност за

неантиномичност в присъствието на релационна и антропоцентрична типологизация на безопасността (специално за управлението на кризи) и риска, които са базирани на методологията на функционалния прагматизъм. 2) не е възможно да се установи пълният обхват на институциите и източниците на финансиране на управлението на кризи в Полша единствено въз основа на приложимите закони, т.е. въз основа на нормативния критерий за описание на управлението на кризи, следователно появява се необходимост от допълване на изследователската перспектива с прагматичен подход към въпроса. 3) Методът на организацията на териториалната структура за управление на кризи, нейното функциониране и направените разходи могат да бъдат определени само чрез анализ на разработените под нормативното ниво на законодателството документи. 4) Чрез функционалното съпоставяне на констатациите относно нормативните документи и практическите дейности и разкриването на отклонения в техните релации, може да се създаде релационен модел на управление на кризи, чиято стойност трябва да се свърже както с когнитивната сфера на областта на управление, така и с неговата полезност за публичната администрация.

Основната теза на дисертацията е твърдението, че управлението на кризи представлява взаимоотношение между нормативната и практическата дейност на публичната администрация, така че нито самостоятелно описаните нормативни разпоредби, нито прагматичните характеристики са достатъчни за пълното описание на проблема, а само комбинацията от констатациите в двете области на дейността на публичната администрация и демонстрацията на взаимната зависимост между тях могат да доведат до формулирането на пълен релационен модел на управлението на кризи.

6. ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ЗАДАЧИ

Изследователските задачи поставени в дисертацията са следните: (1) представяне на теоретичните основи на функционалния прагматизъм в адаптацията на управленските проблеми в публичната администрация (2) представяне на нормативната рамка на организацията на системата за

управление на кризи в Полша (3) представяне на прагматичните аспекти на управлението на кризи в Полша (4) анализ на нормативната и прагматична рамка на финансирането на системата на управление на кризи в Полша; (5) анализ на нормативната и прагматична рамка на организацията на системата за управление на кризи в Полша.

7. МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНИЯТА

Основната цел на труда е анализ на организационните и финансовите аспекти на нормативното и практическото измерение на управлението на кризи в Полша при реализацията му на терен. Основният предмет на изследването е дискурсивната дейност на органите на публичната администрация. Това означава, че изследването ще се отнася главно до текстове, разработени от публичната администрация. Предполага се, че дори когато се изследва дейността на общинските служби, изследователят се занимава само с документите по изучавания въпрос. Предметът на изследването включва финансови отчети, протоколи от срещи на екипи за управление на кризи, доклади за безопасност и др. Не се осъществява наблюдение на конкретни общински служители на терен. Като се вземе предвид хипотезата за релационния характер на управлението на кризи, а освен това и спецификата на предмета на изследването, базирането му върху методологията на текстовия анализ изглежда естествена стъпка. По този начин изборът на методологията на функционалния прагматизъм се счита за оправдан. Тя предполага функционален модел на систематизация на знанията за изследваните явления. Понятието *релация* се приема като основна категория на обяснението. На второ място, тук прагматиката означава свеждане на всички явления до опитност, разбирана от напр. призмата на мисълта на Бодуен дьо Кортен и Ф. дьо Сосюр като дискурсивна речева дейност на човека. Следователно това е релационен антропоцентризъм, при който всички солипсистични предпоставки се отхвърлят поради възможността за комуникация. Основните предположения на възприетата методология се обръщат към релационизма на критическата

теория на И. Кант и вероятностните предположения за прагматизма на У. Джеймс, хуманизма на Ф. Шилер и инструментализма на Дж. Дюи. Освен това, описаната по-подробно в първата глава приета методология не изключва използването на детайлни изследователски методи в дисертацията: институционален и правен анализ, използван за описване на структурата на организацията за управление на кризи, или политоложкия метод за вземане на решения, използван за описание на проблемите при измененията на нормативните актове. Тези методи са използвани във втора глава. Трета глава се основава на идиографски изследвания, които се характеризират с желанието констатациите да станат възможно най-вероятни. Доколкото се прилага принципът на вероятната обосновка, най-подходящо би било да се посочи модел за заключения чрез непълна енумерационна индукция. Четвъртата глава се основава на използването на сравнителни методи, основани на редуцирани заключения (редуцирано правене на заключения, правене на заключения чрез непълна енумерационна индукция, правене на заключения по аналогия, статистическо правене заключения) и, в ограничена степен, на дедуктивно правене на заключения.

Цялата дисертация е базирана на теорията на фалшификационизма на Попър. Попър счита, че определящата фаза на една научна теория е възможността за нейното фалшифициране. Поради това е възприета практиката на често документиране на приетите заключенията и представените тълкувания. Това дава възможност да се провери верността на представените резултати. С други думи, приема се, че честото документиране на източниците, въз основа на което се правят изводи, дава възможност да се провери верността на констатациите и е проява на научна надеждност. Този тип убеждения са използвани за представяне на резултатите, получени съгласно всеки от използваните методи за изследване. Тъй като в дисертацията е представено тълкуване на правните норми, последователно са посочени конкретните параграфи. Чрез посочване на параграф е възможно да се фалшифицира неговото тълкуване.

8. ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ОГРАНИЧЕНИЯ

Времевият обхват на проведените изследвания беше ограничен до 2007–2018 г. Причината за определянето на 2007 г. за начална точка за научните изследвания бе приемането на *Закона за управление на кризи* - основен документ за нормативната уредба. По същата причина приетите след 2007 година правни регулации относно разглеждания в дисертацията въпрос са поставени за разглеждане в настоящия труд. Датата, която затваря периода на изследванията се определя от прагматиката на функционирането на системата. През 2018 г. бяха въведени нови организационни решения по отношение на отговорността при превенция на наводнения на ниво област. Вземането предвид на тези нови разпоредби изглежда важен въпрос по разглежданата тема.

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Дисертацията, с обем от 253 страници, се състои от въведение, 4 глави, заключение и библиография. Основният текст съдържа 5 таблици, 12 фигури и 2 схема. Съдържанието на разделите е разпределено в отделни параграфи, като в края на всеки раздел са направени конкретни обобщения, изводи. Списъкът със справочна литература се състои от 335 заглавия на български, английски и полски език, включително 150 международни правни акта, и полски правни акта, 91 документа, 63 монографии и части от колективни трудове, и 31 статии в списания.

Въведение

Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined.

Глава II. Първа функция на типологизацията: нормативни аспекти на кризисното управление

Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined.

Глава III Втора функция на типологизацията: прагматиката на управлението на кризи. Общи тенденции и реализация на терен

3.1 Структура за управление на кризи при реализация на терен

3.2 Система на компетенциите на териториалните структури в условията на кризисна ситуация - прагматична перспектива

3.3 Разходи за дейности и организация на структурата за управление на кризи в рамките на внедряването на системата на терен

Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined.

Заключение

Библиография

Структура на дисертационния труд се отличава с проблемен характер и се състои от четири глави. Тя е резултат от възприетите специфични проблеми и формулирани изследователски хипотези. Дисертацията започва с методологични обяснения, последвани от представяне на нормативните аспекти на управлението на кризи - необходими за установяване на прагматичния предмет на изследването. Обясненията относно прагматиката са включени в третата глава. Накрая се обсъжда моделът за управление на кризи, разработен при съпоставянето на нормативните и практически констатации.

Първата глава се състои от три подглави. В първата се обясняват методологичните основи на дисертацията и принципите на типологията на безопасността. Това е подглава, представяща действителния предмет на дисертационния труд - а именно теорията на релационната безопасност и нейните детайли под формата на релационната теория на управлението на кризи. В труда се възприемат две основни перспективи за обяснение на безопасността: субективна и обективна. В тях се описват типовете и видовете безопасност и се локализира управлението на кризи (като специфичен вид) - споменатите въпроси представляват съдържанието на втората подглава. Главата завършва със заключения относно възможността за типологизиране на управлението на кризи. С оглед на гореизложеното следва да се посочи, че тази глава представлява методологичната основа за цялата дисертация. Изводите приети в тази част на дисертацията обосновават избора на нормативните, прагматичните, организационните и финансовите аспекти като важни въпроси за описанието на управлението на кризи. Кризисното управление тук е дефинирано като връзка между правните норми и практиката на функциониране на институциите, отговорни за тяхното изпълнение, което обяснява избора на темите от втора и трета глава. Освен това, съдържанието на тази част от дисертацията е теоретична обосновка за смисъла на създаването на модел за управление на кризи, чието описание е предмет на четвърта глава.

Втора глава е посветена на нормативния анализ на управлението на кризи. Тя се състои от три подглави. Тази глава е поставена пред прагматичната глава по хронологични причини. Съдържанието на закона регулира този въпрос и инициира организирането на структури за управление на кризи (центрове и екипи) през 2007 г. По този начин нормите на закона се считат за основни за структурата и прагматиката на управлението на кризи. Първата подглава е посветена на установяване на нормативното значение на управлението на кризи. Втората подглава описва констатациите за институциите с нормативни задачи в обхвата на управлението на кризи. Тук се прави разлика между *тясно* и *широко* разбиране на структурата за управление на кризи (обхвата на институциите). Първото е резултат, който непосредствено произтича от *Закона за управление на кризи*. Второто е допълнение към първото, тъй като отчита съдържанието и на други закони. Третата подглава е посветена на описанията на въпроса за финансирането на управлението на кризи. В нея са разгледани проблемите на източниците и принципите на изразходване на средства в изследваната материя. Констатациите се основават на законодателните решения.

Третата глава е посветена на описанията на прагматиката на функционирането на институциите за управление на кризи. Главата се състои от три подглави. Първата представя териториалната структура на управлението на кризи на примера на решенията, приети във Свентокшиска област. Тук е представен начинът на организация и функциониране на областните, околийските и общински центрове за управление на кризи. Въз основа на нормативните констатации във втората глава се стигна до заключението, че структурата за управление на кризи се основава на централните за управление на кризи. Следователно в третата глава описанието на прагматиката на организацията на структурата се ограничава до въпросите за организацията на централните. Освен това, когато възникнат кризисни ситуации, централните поемат тежестта на предприетите дейности, запазени за публичната администрация. А въпросът за функционирането на институциите за управление на кризи е включен във втора

подглава. Беше сметено, че най-същественото от гледна точка на изследователските цели на настоящия труд ще бъде проследяването на действията по време на фазата на реакция при криза - т.е. по време на кризисни ситуации. Това е вид на действията на структурата, които допринасят най-много за оформянето на управлението на кризи - разбираемо като релация между правните норми и практиката. Представени са избрани ситуации според разделението на антропогенни (обикновено замърсяване на питейната вода) и неантропогенни (наводненията през 2010 г. и енергийна криза през 2014 г. в Свентокшиска област). Главата завършва с описание на източниците и мащаба на разходите за управление на кризи в Полша, с особен акцент върху Свентокшиска област.

Четвърта глава описва модела за управление на кризи, формулиран чрез релационното съпоставяне на констатациите от предишните глави. Това е тристранен модел. Състои се от описание на същността, проблемите на функционирането на структурата и въпроса за финансирането на управлението на кризи. Той е конструиран в съответствие с изводите от първата глава на дисертационния труд. Пояснено е, че изчерпателното описание на явлението трябва да се позовава на неговите съществени, причинно-следствени и генетични характеристики (същност, функциониране и финансова подкрепа). Описанието на гореспоменатите елементи на модела се съдържа в съдържанието на трите подглави. Първата подглава е посветена на обяснения за релационното разбиране *на управлението на кризи*. Смята се, че измеримите показатели на риска само показват възможността те да бъдат превърнати в кризисни ситуации. Определението на явлението за управление на кризи трябва да се основава на функционален критерий и е свързано с необходимостта от сътрудничество между институциите за управление на кризи. Втората подглава е посветена на описанията на структурата за управление на кризи в Полша. Чрез сравняване на нормативните разпоредби и тяхното приложение в практиката се показват отклоненията от нормативния модел. Те се забелязват и в настоящите тенденции за развитие на управлението на кризи в Полша -

обясненията по темата завършват тази подглава. Последната подглава разглежда въпроса за финансирането на управлението на кризи. В нея са показани недостатъците на приложимите правни норми в регулацията на изследваната материя. Посочени са възможните източници и форми на кризисното финансиране.

Библиографията се състои от 335 позиции: правни актове, документи, монографии и колективни трудове, научни статии, публицистика и интернет материали. Дисертационният труд се основава предимно на първични източници. За анализа на нормативната рамка на системата за управление на кризи в Република Полша полезни се оказаха такива източници като Конституцията на Република Полша от 2 април 1997 г., Закона за държавната администрация от 1997 г. и Закона за управление на кризи от 2007 г. с изменения. А за представяне на проблемите на финансирането на системата за управление на кризи в Полша бяха използвани данни от законите за бюджета и отчетите за изпълнение на бюджета.

Прилагането на функционално-прагматичната методология в изследванията, нейното прилагане по въпросите на управлението на сигурността в публичната администрация, реализацията на обширни полски изследвания и използването на изходни документи представляват основния научен принос на дисертационния труд. Използването на методологията на функционалния прагматизъм, използването на признати изследователски методи в областта на правните, политическите и икономическите науки, адаптирането на херменевтичното разбиране на проблемите и фалшификацията на Попър са насочени към повишаване на научната стойност на представената дисертация.

Освен това трябва да се изясни, че в полската литература по този въпрос има незначителен брой изследвания по въпросите за финансирането на системата за управление на кризи. Освен няколкото фрагменти от книги и научни статии, все още липсват публикации в тази област. Също така няма доклади относно прагматиката на функционирането на системата за управление на кризи,

базирана на систематичен методологичен анализ на изходните документи.

Следователно представената дисертация се стреми да запълни липсата на такива публикации и да предложи качествено нова теория за управление на кризи. Теория, която се основана на функционално-прагматични хипотези, отчита както нормативните, така и прагматичните аспекти на изследваната материя. Всички четири глави представляват елементи на функционално-прагматичната теория за управление на кризи. Първата глава е теоретична основа и включва методологични решения. Втората и третата описват резултатите от анализа на релациите при управление на кризи - нормативните и прагматични аспекти. Глава четвърта съдържа същността на концепцията, тъй като представя полския модел за управление на кризи, като показва връзката между нормативната рамка и практиката.

III. РЕЗЮМЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

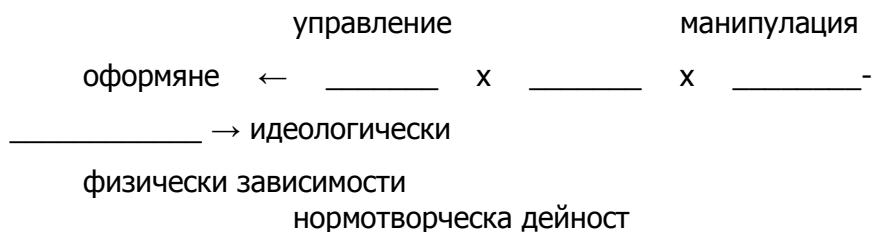
В Полша имаме работа с все по-добре функционираща, макар и все още развиваща се система за управление на кризи. Понастоящем се наблюдават вътрешни промени, които се състоят в адаптиране към новите заплахи (включително кибертероризъм), както и търсене на по-добри решения за идентифицираните опасности. Пример за този тип действия е последната (през 2018 и 2019 г.) актуализация и промяна под формата на планове за управление на кризи в цялата страна. Всяка година се провеждат множество обучения с участието на широк кръг институции. Търсят се алтернативни източници на финансиране на ресурсите за управление на кризи. Тенденциите в развитието на системата са видими и под формата на прехвърляне на процедури за управление на кризи в сектора на предприятията. Всичко това свидетелства за това че, управлението на кризи в Полша е все още във фаза на развитие.

Наблюденията върху действията на институциите за управление на кризи по време на кризисни ситуации показват ефективната работа на системите за сигурност в Полша. Те потвърждават правилността на предприетите усилия, положени за организиране на системата за управление на

кризи. Въпреки че, както показва историята на политическите спорове относно закона за управление на кризи, това в никакъв случай не е очевидно. И двата законопроекта: *правителственият проект за закон за гражданската готовност и гражданско управление на кризи в мирно време* от 18 април 2000 г. ; *правителственият проект за закон за управление на кризи* от 26 април 2005 г. не бяха подкрепени. Отхвърлени бяха също и парламентарните законопроекта: *парламентарният законопроект за безопасността на гражданите и управлението на кризи* от 30 април 2004 г. и *парламентарният законопроект за безопасността на гражданите и управлението на кризи* . Окончателната форма на приетия закон беше компромис между политическите партии и необходимостта да се приеме "нова, независима правна уредба, регулираща въпросите на системата за управление на кризи". Компромисът е резултат от сблъсъка между системите на политическите ценности на отделни групи, стремящи се да овладеят реалните предизвикателства пред сигурността. От функционална и прагматична гледна точка приетият закон е създаден с характерното отношение към законодателната дейност (съотношение между политическите ценности и изискванията на действителността, която все още не е законово регламентирана). Резултатите от първата глава показваха, че управлението на кризи също е пример за такова отношение. Функция между нормотворческата дейност и възможностите за практическото му изпълнение. Тези резултати могат да бъдат представени на фигурата.

Фиг. 1. Причинно-следствена ос на типологизиране на целите на дейностите на органите за безопасност

Разработка на базата на: схема за типология на лингвистично-семиотична база

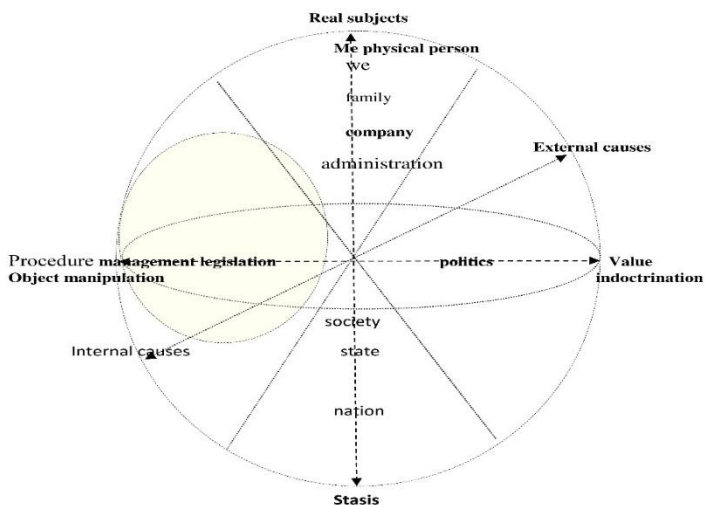
От функционална и прагматична гледна точка приетият закон е създаден с характерната за законодателната дейност релация. В представения труд беше много по-важно да се проследи ненормативното значение на управлението на кризи. Значението също е релационно, но въз основа на разширената функция между нормите на закона и практиката на тяхното изпълнение. Точно с това беше свързан и основния изследователски проблем на дисертацията. За да се получи адекватен отговор, са положени усилия за определяне на обхвата на прагматичните отклонения от нормативното значение на управлението на кризи и за разработване на функционално-нормативно-прагматичен модел на управление на кризи. Беше предположено, че евентуалните отклонения ще обхващат два аспекта: организационен и финансов. По този начин изследването може да установи по-широк от нормативния обхват на институциите, отговорни за управлението на кризи в Полша. Освен това е възможно да се посочат нови източници на финансиране за техните дейности. Това беше основната изследователска хипотеза на труда.

Реализацията на така определената изследователска цел и верификацията на хипотезата е улеснено чрез формулирането на четири подробни проблема и четири, свързани с тях, хипотези. Резултатите от верификацията са представени съответно в следващите четири глави от труда.

Първата хипотеза и съдържанието на първата глава се отнасят до възможността за неантиномична типология на безопасността (включително управление на кризи) и риска, основаваща се на методологията на функционалния прагматизъм. Направен е опит за разработка на релационна теория за безопасност и управление на кризи. Разпознавайки релацията като основна категория на обяснение, безопасността е определена като функция между субекта и заплахата. По този начин се избягва антиномичното съпоставяне на безопасността и заплахата. Заплахата се

счита за съставна за безопасността. Тя представлява страна в тази релация. За да се определи качеството на релацията на безопасността, е използвана общата релационна теория. Субектът се нарича контра-домена на двуаргументната връзка, докато заплахата се нарича негова домена. По този начин безопасността се характеризира като релация между домена и контра-домена. Аргументирано е, че това е *реципрочна* или *антивъзвращаема симетрична* или *антивъзвращаема асиметрична* връзка между субекта и заплахата. С други думи, безопасността се нарича функция, при която трябва да има специални случаи *на релацията на мнозинството* между съответните характеристики (в зависимост от типа или вида на безопасността) на субекта и заплахата. По-нататъшната типологизация на безопасността започва с приемането на две обяснителни перспективи: субективна и обективна. В първата перспектива са разграничени следните видове безопасност: *чувство* и *знание*, *потребност*, разбрана като *социална* или *утилитарна ценност*, *способност за саморегулация* или *управление на друг субект*. В обективната перспектива са разграничени следните области на безопасност (обективни типове): *физическа* и *информационна*; *социални* и *битови*; *външни* и *вътрешни*. Като се вземат предвид времевите аспекти, както субективната, така и обективната безопасност са проблематизирани чрез прилагане на категорията на *процеса* (съответно *състоянието*). Управлението на кризи се отличава въз основа на същите критерии. В субективна перспектива те се определят като дейности на публичната администрация (т.е. *структурен субект*). Установено е обаче, че субективните характеристики на безопасността са по-малко съществени за управлението на кризи, отколкото обективния подход. С други думи, приема се, че при управлението на кризи като вид безопасност, заплахите за самата публична администрация са по-малко съществени от тези, свързани с хора и области под нейния контрол. Управлението на кризи е признато като специален случай *на битова безопасност*, разположено между *законотворческите дейности* и *манипулацията на обекти*.

Фиг. 2. Разположение на управлението на кризи в сферичния модел на социалните субекти

Разработка на базата на: схема за типология на лингвистично-семиотична база

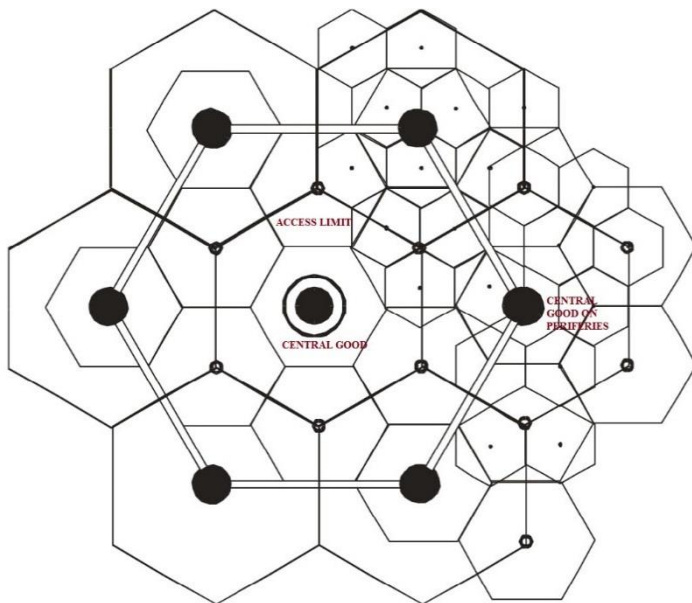
Тъй като управлението на кризи е четиристепенен отговор на кризисни ситуации, неговата типология е предложена въз основа на обхватите на рисковете. Изброени са следните категории заплахи: *физически* и *информационни*; *цивилизационни* и *естествени*; *антропогенни* и *неантропогенни*. Сред тях съществуват заплахи, които могат да се превърнат в кризисни ситуации. По този начин е извършено „неантиномично“ определение на управлението на кризи. Управлението на кризи, като релация между субекта (публичната администрация) и заплахата, трябва да се състои от функция, която се простира между нормативната дейност и прагматиката на организацията на задачите и тяхното финансиране. Заплахата е съставна страна на релацията, която представлява управление на кризи. Следователно трябва да се заключи, че първата подробна хипотеза е преминала положителна верификация.

Втората хипотеза се отнася за предположението, че не е възможно да се определят всички институции и източници на финансиране за управление на кризи в Полша единствено въз основа на приложимите закони, т.е. въз основа на нормативен критерий за описание на управлението на кризи. Резултатите от тази верификация са описани във втора глава. Хипотезата индиректно предполага необходимостта от съпоставяне на нормативната рамка и практиката, за да се определи пълният обхват на структурата, източниците и мащабите на разходите за управление на кризи, т.е. смисъла на функционалния подход. Въз основа на законовите актове е разграничено *тясно* и *широко* разбиране за публичната администрация и по този начин списъкът на субектите за управление на кризи. *Тясното* разбиране е установено единствено въз основа на *Закона за управление на кризи*. Така разглежданата структура се състои от четири административни нива: правителствено, областно, околийско и общинско. Въз основа на постановление на Министерския съвет - т.е. изпълнителен акт към закон, е определено пето, ведомствено ниво на управление на кризи в Полша. Формата на ведомственото ниво на системата се определя въз основа на вътрешни нормативни актове на звената, посочени гореспоменатото постановление. *Широкото* разбиране за институциите за управление на кризи е свързано с посочените в анализа закони относно подразделенията, подчинени на Министерството на вътрешните работи и администрацията. Така структурираният каталог на институциите съдържа неясно указание под формата на: *собственици на критична инфраструктура*. *Законът за управление на кризи* изброява такива субекти, но само въз основа на нормативния анализ е невъзможно да се определи точния им обхват. Създаденият каталог на институциите също не гарантира, че това е пълен каталог. Законите показват, че системата за управление на кризи се основава на институции, отговорни за противодействието на определени рискове. Избраните в анализа нормативни актове обаче не посочват вида на кризисните заплахи. По този начин те не гарантират, че разглежданите институции изчерпват обхвата на субектите за управление на кризи. Анализът на бюджетните закони и

другите нормативни актове показва тенденция на нарастване на планираните разходи за управление на кризи в Полша и посочва бюджетните източници за тяхното финансиране. Анализите не предоставят сигурни данни за съставяне на пълен каталог на източниците на финансиране на управлението на кризи, а следователно и данни за пълния размер на изразходваните средства. Следователно трябва да се посочи, че възприетата подробна хипотеза за изследване премина положителна верификация.

Третата от приетите изследователски хипотези се отнася за организацията и финансирането на териториалните структури за управление на кризите. Беше предположено, че начинът на функциониране и направените разходи могат да бъдат определени само при анализа на документи, чиято дискурсивна функция се ограничава до посочване на методите за прилагане на нормативните разпоредби. Теорията за Централното място е приета, за да се провери основателността на предоставянето на теоретична и техническа подкрепа на партньорските елементи на системата за управление на кризи. Оказа се, че шестоъгълният принцип на разделение на задачите работи добре при териториалното разположение на центровете за управление на кризи в Полша. За съжаление, въпреки пригодността му, той не беше използван в метода за разполагане на кризисните складове за оборудване.

Фиг.3: Шестоъгълен модел за централна дистрибуция при кризисни ситуации

Собствени разработки въз основа на: Е. Новоселска, *Теория на Кристалер - истина и митове (за концептуални недоразумения)*, Варшава-Вроцлав-Краков 1992.

В резултат на изследването е установено, че териториалната структура на управлението на кризи е организирана въз основа на заповеди на местните административни органи. Областните центрове за управление работят в съответствие със Закона за управление на кризи, но в същото време въз основа на заповедите на компетентния областен управител. Организацията на техническите инструменти и структурата на заетостта е поверена на ръководителите на отдели и ръководителите на звената за управление на кризи. Оказа се също така, че както териториалните органи, отговорни за управлението на кризи (областни управители, околийски управители, кметове), така и ръководителите на звена имат относително голяма свобода при реализацията на законоустановените задачи. Например в цялата Свентокшиска област, т.е. в 115 организации (без да се брои областния управител и Областния център за управление на кризи), само една община (Скаржинско-

Каменна) има 24-часов център за управление на кризи. Околиците изпълняват законоустановеното си задължение да имат дежурни чрез договори с пожарната служба. Анализът на дейността на органите на публичната администрация по време на кризисни ситуации позволява да се направят изводи относно организационните и финансови аспекти. Анализът на документите показва, че разходите за управление на кризи също се изчисляват въз основа на бюджетни класификации, различни от законоустановените (Закон за бюджета), запазени за управлението на кризи. Следователно трябва да се посочи, че третата изследователска хипотеза премина положителна верификация.

Четвъртата хипотеза се отнася за функционално съпоставяне на нормативните и практически констатации. Беше предположено, че този тип съпоставяне не само ще разкрие отклонения от двете страни на релацията, но и ще позволят да се създаде релационен модел на управление на кризи. Моделът трябва да бъде описателен (в съответствие с графичните диаграми, съдържащи се в първа глава), състоящ се от три вида обяснения: по отношение на същността (съществени), функционирането на (причинно-следствената) структурата и финансирането на управлението на кризи в Полша (генетично).

В съществения аспект, функционалният и прагматичен подход към концепцията за кризисна ситуация, а оттам и управлението на кризи, позволи унифицирана дефиниция и на двата въпроса. Същността на управлението на кризи е функционално определение на кризисна ситуация - необходимостта от сътрудничество между публичната администрация и конкретните субекти. Каталогът на институциите, отговорни за управлението на кризи в Полша, може да бъде създаден само чрез функционално съпоставяне на съдържанието на нормативните актове с плановете за управление на кризи. По този начин, въз основа на нормативни актове, административните органи се разграничават в *тесен* и *широк смисъл* и въз основа на прагматиката се определя обхватът на концепцията за *собствениците на критична инфраструктура и други субекти за управление на кризи*. Приета е нормативно определение за

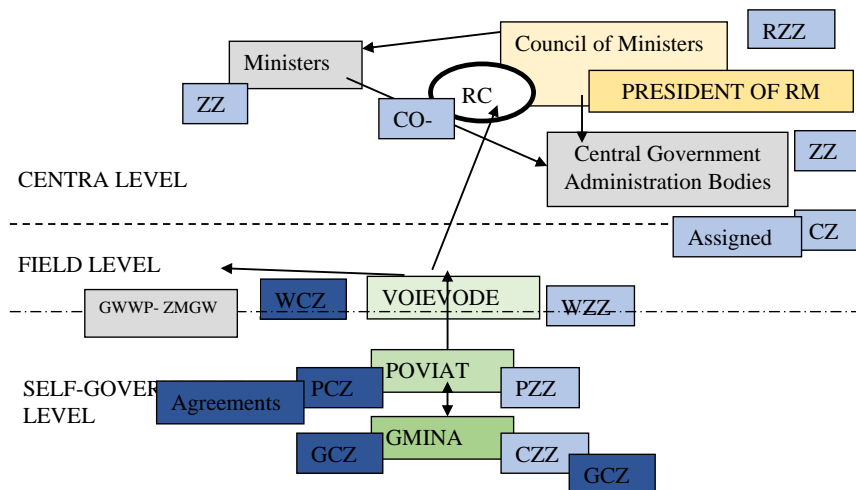

кризисна ситуация, а по този начин и за управлението на кризи, което се определя от конституционните *извънредни положения*. По този начин (по функционален и прагматичен начин) се отговаря на въпроса, какво е управление на кризи.

Що се отнася до второто - причинно-следствената връзка на модела, в съпоставянето на нормативните уредби и констатациите в областта на функционирането на органите за управление на кризи могат да се наблюдават отклонения от нормативната структура на управлението на кризи. Значителни отклонения се наблюдават на общинско ниво и в дейността на предприятията. Общинските органи използват поне четири различни форми на организация на длъжности и центрове, отговорни за управлението на кризи в техния район. Най-важната промяна е възлагането на функциите на централните екипи за управление на кризи. Предприятията, особено комуналните, създават позиции, отговорни за управлението на кризи по собствена инициатива. На правителствено ниво Правителственият център за безопасност (RCB) изпълнява по-важни функции от националния център за управление на кризи. Това е звеното, което отговаря за сътрудничеството с НАТО и Европейския съюз. В рамките на изследването на прагматиката се забелязва, че някои допълнителни централни органи са създали екипи за управление на кризи. Обхватът на тези институции може да бъде определен само въз основа на прагматични изследвания. Също така беше установено, че в настоящата нормативна ситуация могат да се наблюдават отклонения от стандартите на областно ниво. Поради правната неопределеност, органите носят тристранна отговорност за защитата от наводнения. Ведомствената и околийската практика за организиране на центрове за управление на кризи, въпреки различните форми на реализация, не представлява отклонения от нормативния модел на структурата за управление на кризи. Следователно трябва да се посочи, че пълният модел на структурата за управление на кризи (институционален обхват), освен нормативно посочените субекти и техните задачи, също трябва да вземе предвид гореспоменатите отклонения. Следователно трябва да се заключи, че третата подробна

хипотеза е преминала положителна верификация. Освен това главата предлага графично представяне на пълния (т.е. въз основа на нормативните и прагматични констатации) модел на структурата за управление на кризи.

Fig. 12. Structure of crisis management

LEGEND:

- ↑ Transmitting information
- Decisions
- Implementing procedures above Central level.

Voivode in Crisis Management (ZK) is a field self-government administration body

Що се отнася до финансирането на управлението на кризи - третото генетично измерение на модела. Нормативните разпоредби водят до недостатъчно финансиране на системата за управление на кризи в

администрацията на местното самоуправление. В Полша се наблюдава парадоксално решение, което се състои във възможността да се харчат средства за управление на кризи само в случай на кризисна ситуация. Това често води до липса на разходи за превенция и подготовка за противодействие на кризисни опасности. Този тип трудности в областта на финансите се определя от формата на структурата. В общините обикновено не се създават центрове за управление на кризи, но съществува и щатна длъжност, например, на подинспектор за управление на кризи. Околиците изпълняват законоустановените си задължения въз основа на споразумения със служба Пожарна безопасност. Местните власти търсят алтернативни финансови решения, което често води до грешки в изразходването на бюджетния резерв за управлението на кризи. Освен това анализите на държавните бюджети и бюджетите на териториалната администрация показват липсата на единна методика за бюджетиране на средствата, предназначени за управлението на кризи в публичната администрация. Наблюдава се изразходването на много средства, напр. от глава 75011, макар че глава 75421 е предназначена за управлението на кризи.

Таблица 1. Разходи от държавния бюджет за управление на кризи по области за 2017 г.

Област	Размер на разходите от глава 75421 (в хиляди злоти)
Долносълонска	174
Куявско-Поморска	509
Любелска	23
Любушка	128
Лодзка	133
Малополска	80
Мазовецка	152
Ополска	137
Подкарпацка	63
Подляска	7
Поморска	45
Сълонска	689

Свентокшиска	Няма класификация в 75421
Варминско-мазурска	355
Велкополска	1059
Западно-поморска	286
Общо	3840

Източник: собствено проучване въз основа на *Отчет за изпълнението на държавния бюджет за периода от 1 януари до 31 декември 2017 г., кн. II, Варшава, 2018*

Прагматичните анализи показват дейности, насочени към диверсификация на източниците и формите на изразходване на средства, предназначени главно за ресурси за управление на кризи. В хода на анализите са разграничени два източника за финансиране на управлението на кризи (бюджетен и извънбюджетен) и съответно три и шест от различните им видове. Следователно трябва да се посочи, че възприетата подробна изследователска хипотеза премина положителна верификация. Прието е, че функционалното съпоставяне на констатациите относно нормативните документи и практическите дейности и разкриването на отклонения в техните релации, може да се създаде релационен модел на управление на кризи. Такива отклонения са наблюдаеми. Идентифициран е и допълнителен източник на финансиране за управлението на кризи от посочения в нормативния анализ. Логическото разделение на бюджетни и извънбюджетни източници гарантира пълнотата на възприетата класификация. Определените в анализите небюджетни форми на финансиране на управлението на кризи не изчерпват пълния им обхват. Но позволяват верификация на основната изследователска хипотеза - теорията за управление на кризи, разработена въз основа на функционалната интерпретация на правните разпоредби и практиката на компетентните в тази област органи ще разкрие за отговорните за управлението на кризи в Полша институции по-широк от нормативния обхват, освен това тя ще посочи нови източници на финансиране на тези дейности. Следователно трябва да се има предвид, че предполагаемите

изследователски проблеми са решени и по този начин са постигнати когнитивните цели на труда.

IV. ПРИНОС НА НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА НАУЧНОТО ЗНАНИЕ

ТЕОРЕТИЧЕН ПРИНОС:

1. Изследванията допринасят за запълване на липсата в теорията, диагностицирана в литературата по темата по отношение на организационните и икономическите аспекти на системата за управление на кризи в Полша.

2. Доказано е, че категорията управление на безопасността може да бъде типологизирана въз основа на теоретичните предположения на релационизма, както и с използването на критическата теория на И. Кант, вероятностните предположения за прагматизма на У. Джеймс, хуманизма на Шилер и инструментализма на Дюи. Съпоставянето на гореспоменатите концепции доведе до разработването на сферичен (различен от линейния и точков) модел на типологизиране на социалните и икономическите явления като цяло и по-специално на управлението в публичната администрация. По този начин беше предложен антропоцентричен подход към изследването на въпроса, който най-често се разглежда от обективна гледна точка.

3. Предложен е иновативен подход в областта на управлението на безопасността по отношение на начина на обяснение на дейностите на публичната администрация. Към организационните и финансови въпроси бяха направени опити да се приложат методите за заключения, характерни за херменевтичния подход, вдъхновен от мисля Н.G. Gadamer, W. Dilthey и P. Ricoeur. Счетено беше, че провеждането на отделни нормативни и прагматични изследвания, на първо място, не дава пълна картина на анализиранията явления; второ, само комбинацията от двете перспективи и предлагането на функционален (релационен) модел отговаря на критерия за пълно обяснение на предмета на изследването. За да се приложи този постулат, беше приложен принципът за стесняване на херменевтичния кръг. Преминавайки от общите към подробните въпроси (включително идиографски) бяха положени усилия за

разработване на окончателния теоретичен модел на изследваното явление. В обобщение, теорията - успешно използвана от лидерите и предшествениците на методологията на науките, област, която всъщност предизвиква интереса на мислителите едва през XX век - е основата за съгласуваността на четирите глави на труда, започвайки от теоретичните въпроси, през строго нормативните и идиографски, включително икономическия анализ, като завършва с обобщено предложение за релационния модел на изследваните явления, илюстриращи адаптираните и по този начин отклонени от нормите на социално-икономическите реалности, от една страна, и административно-политическите реалности, оформени от закона, от друга. По този начин е създадена теорията за управление на кризи, чието съдържание е съдържанието на всяка от главите на дисертацията, докато последната е най-творческият ѝ елемент.

4. Основните предположения на възприетата методология се основават на констатациите от кибернетиката на М. Мазур, както и на основата на общата теория на системите на Т. Парсънс. Системният модел на отношение към същността на изследваните обекти допълнително е обогатен с функционална перспектива. По този начин се потвърди предположението, че съществува обратна връзка между функциите на организацията на структурата за управление на кризи и икономическите детерминанти, което дава възможност за формулиране на нормативни и административни насоки през призмата на оптимизиране на разпределението на средствата за държавните и местни административни звена.

5. Като се има предвид гореизложеното, трябва да се посочи, че въз основа на методологията на функционалния прагматизъм, както и чрез адаптиране на дискурсивни, херменевтични и кибернетични инструменти и прилагането им към организационните и икономически аспекти е създаден нормативно-прагматичен модел на системата за управление на кризи в Полша. По този начин се предлага нов подход за управление на кризи. От друга страна, от функционална гледна точка е предложено цялостно (отчитащо както

нормативните, така и прагматичните фактори) и по този начин окончателно описание на изследваното явление.

В научно-познавателната област е разработена холистична теория за съотношението на нормите и практиките в икономически и организационен план. Нормативната перспектива създава рамката за дейността. Практиката адаптира нормативните разпоредби към териториалните условия, като се превръща в движещата сила на нормативните промени. Териториалната имплементация показва най-важните фактори за функционирането на системата в икономически и организационен аспект. Икономическите аспекти играят доминираща роля при формулирането на организационни структури на анализиранияте системи. Икономическите фактори определят практиката и по този начин също оформят стандартите (защото те са адаптирани към променящите се реалности).

МЕТОДОЛОГИЧЕН ПРИНОС:

Разработен е универсален - сферичен - модел за анализ на човешката дейност, свързан с управлението на обществената безопасност на държавата. В цялостен аспект това се отнася за въпросите в областта на управлението, сигурността и икономиката, а в специален - за организационните и икономическите проблеми на управлението на кризи. Разграничаването и обяснението на приложимостта на трите критерия за на подялба, така наречените оси на типологизация - съществени, телеологични, генеалогични - допринася за общата научна методология. Разработената схема е не само полезен инструмент за систематизиране на социалните явления, тя може да бъде адаптирана и към теоретизирането на други области на човешката дейност. Освен това, методологията не изключва използването на детайлни изследователски методи в дисертацията: институционален и правен анализ, използван за описване на структурата на организацията за управление на кризи, или политоложкия метод за вземане на решения, използван за описание на проблемите при измененията на нормативните актове. Той, също така, систематизира методите на идиографските изследвания. Следователно, това

е основно най-теоретичното решение, тъй като е първостепенно по отношение на изследователските методи и следователно трябва да бъде поставено в проблемите на мета размислите върху метода - т.е. методологията на науката за управление.

7. Въз основа на теорията на J. N. Baudouin de Courtenay и F. de Saussure относно дискурсивната дейност, телеологичната функция на текста (включително правните актове) е призната за най-релевантния фактор, отличаващ нормативната и прагматичната перспектива на изследванията. Разпознавайки речевата дейност - това, което най-близко до F. de Saussure изразява термина *langue*, който комбинира два допирателни и взаимно допълващи се елемента *langue* (потенциална система от знаци и модели, т.е. код) и *parole* (комуникация, базирана на този код) - чиято систематизация е направена въз основа на телеологичния критерий, е разработен ясен методологичен критерий за разделяне на анализирания организационни и икономически явления.

8. Необходимостта от прилагането на релационизма в социалните и икономически изследвания беше оправдана. Доказано е не само, че категорията релации може да бъде основна спрямо категорията процес и субстанция (посочена е възможността за обяснение на двете понятия чрез позоваване на релацията), но и полезността на този тип решения в социално-икономическите изследвания. Обяснението на социалните и икономическите явления чрез позоваване на категорията релация избягва проблема за антиномичността на явленията, поне интуитивно корелирани помежду си. Пример за това е категорията сигурност и опасност. По същия начин организационните и финансовите въпроси не могат да се считат за противоположни в телеологичен смисъл. Разглеждайки ги като функция на една и съща релация, трябва да се търси корелация, да се определи степента на зависимост или проникване, но да не се търси взаимното им изключване. В резултат на това се възприема функционалната оптика за разглеждане на въпроси, свързани с управлението и икономиката. Счита се, че не само поради генезиса на управленската дисциплина, която всъщност

произтича от икономическите науки, но и поради взаимните зависимости, сходството на използваните методи и спектъра на интересите, определянето на двете области трябва да бъде разглеждано функционално. Пример за това каква може да бъде възприеманата взаимна връзка между нормативната регулация за разходите за управление на кризи от звената на местното самоуправление и реструктуризация на общинските звена на местните държавни служби или преминаването към бюджетиране, основано на задачи, с цел събиране и оптимизиране на използването на бюджетните приходи и разходи.

Практически принос

10. В случай на необходимост от поддържане на системата бяха установени начини за организиране на структурата и финансирането на управлението на кризи въз основа на неефикасните ресурси на целевия бюджетен резерв в бюджетите на администрацията на местното самоуправление. По този начин беше посочен набор от проекти, които биха могли да бъдат използвани от други административни единици като ефективни модели за разрешаване на финансовия недостиг. Моделът за управление на кризи показва стандартни и нестандартни организационни и финансови решения (използвани в различни системни единици). В него се посочва, също така, и тенденциите за развитие, както по организационните въпроси (различни форми на центрове за управление на кризи, форми на сътрудничество с небюджетни субекти и др.), така и по финансовите въпроси (създаване на бюджетни учреждения, бюджетни звена, използване на граждански договори и т.н.) По този начин дисертацията има не само теоретична - теоретично-когнитивна стойност, но съдържа и описание на моделни практически решения на актуалните проблеми на системата за управление на кризи в Полша.

11. Демонстрирани и обосновани са препоръките за преминаване от класическа към базирана на задачи форма на бюджетиране в местните звена на публичната администрация. Този тип решения би улеснило идентификацията и реализацията на задачите в областта на управлението на

кризи. В момента, най-големите финансови разходи в Полша се наблюдават за разходи за работна заплата, които се планират на годишна база. Получаването на независимост от годишното отчитане на разходите за ресурси за управление на кризи може да увеличи обема на планираните разходи и по този начин да позволи по-ефективно актуализиране на техническите средства на системата.

12. Посочени са нормативните пропуски в полската система за управление на кризи, чието попълване е необходимо, за да се увеличи ефективността на организацията на антикризисните мерки. Посочена е специфична диагноза на липсата на достатъчно нормативни решения, осигуряващи постоянното финансиране на системата за управление на кризи на ниво местно самоуправление. Националното законодателство трябва да въведе, освен съществуващото задължение за създаване на специфични разпоредби, изискване за извършване на редовни разходи - не непременно в голям мащаб - за управление на кризи. Ситуацията, при която финансовите ресурси за управление на кризи могат да бъдат активирани само в кризисна ситуация (от съществено значение е да се създаде специфичен резерв), води до патологично недофинансиране на системата и по този начин до организационни проблеми в структурата и дълбок недостиг на технически ресурси. Финансирането на системите, които си сътрудничат със системата за кръстосано управление, като например Националната пожарно-спасителна система, Националната медицинска спасителна система и Армията за териториална отбрана, не решават проблемите на публичната администрация, защото това касае независими от тях организации.

13. Препоръчани са насоки за разработване на методи за разпределяне на компетенциите за функционирането на отделни организации от системата за управлението на кризи в Полша. Мащабът на адаптиране на процедурите и операциите на териториално ниво трябва да бъде право пропорционален на универсализацията на каталозите и модулите за действие на национално ниво. Въвеждането на универсални решения трябва да бъдат разработено на по-

ниските нива на системата, които фактически са отговорни за ефективността на предприетите действия за реагиране и възстановяване при кризи. Акцентът върху обмена на информация - чрез съвместно обучение на местната администрация - върху ефективни модели на дейности (процедури и доклади) трябва да подобри функционирането на цялата система. Поради спецификата на областите на всяка териториална администрация, универсализацията трябва да се основава на адаптация.

14. Като се вземат предвид нормативните ограничения на финансирането на управлението на кризи на местно равнище, струва си да се помисли за разширяване на сътрудничеството със сектора на частните фирми въз основа на споразумения. Широко разпространеното замърсяване на питейната вода показва, че възможността за използване на частен транспорт на хранителни течности (напр. от мандрите) може значително да намали разходите за закупуване на бутилирана вода. Участието на допълнителен финансов и човешки капитал в системата за управление на кризи може да увеличи ефективността на нейните операции.

15. Центровете за управление на кризи остават тясно свързани с други звена на администрациите. По въпросите, изискващи специализирани познания, управителят на Центъра използва съдействието на служители от правния отдел, надзор и контрол или ИТ звената. Тази връзка между администрацията и Центъра е функция за обратна връзка. Центърът изпълнява редица дейности, в т.ч. канцеларски, които са извън рамките на управлението на кризи. Работи и за подготовка на отбранителни действия. Това наблюдение повдига въпроса за необходимостта от увеличаване на личния и функционален състав на Центровете.

16. Въз основа на резултатите от анализите си струва да се препоръчат възможни трансформации на звената в публичните администрации, в предприятията и комуналните предприятия. Начинът на стопанисване на този тип юридически лица гарантира ефективността на действията по време на енергийната криза през 2014 г.

И накрая, заслужава да се отбележи, че началната фаза на развитието на управлението на кризи в Полша, въпреки

все още забележимите недостатъци, има огромно предимство: динамика на развитието. То е движещата сила на вътрешните системни операции; също така включва различните дейности в интегрираните системи на управлението на кризи. Лоша прогноза би била стагнация в ерата на постоянно променящи се заплахи - особено антропогенни.

V. ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИЯТА

Научни монографии

1. **Харабин Р.** , *Кризата на нашето време*. Изд. на Социалната академия на науките, Серия изследвания и монографии, Лодз 2019, ISBN 978-83-64971-77-8, стр. 300.

2. *Правни, икономически и политически аспекти на безопасността в Европа. Международна безопасност - национална безопасност - управление на кризи* , изд. **Р. Харабин**, П. Рамьончек, Г. Вилк-Якубовски, Социална академия на науките, Варшава-Лодз 2018, ISBN 978-83-64971-51-8, стр. 261.

3. *Институциите за сигурност пред предизвикателствата на настоящето – правна уредба и практическа дейност. Международна безопасност - национална безопасност - вътрешна безопасност - управление на кризи* , изд. Г. Вилк-Якубовски, **Р. Харабин**, издателство Дружество за сътрудничество Полша-Изток, клон Свентокшиски, Келце-Тарнобжег 2018, ISBN 978-83-61791-13-3, стр. 153.

4. **Харабин Р.** *Функционално-прагматична теория за управление на кризи*. Примерът на Полша в териториалната имплементация, издателство Дружество за сътрудничество Полша-Изток, клон Свентокшиски, Келце-Тарнобжег 2020, (прието за печат) 225.

Глави в научните монографии

5. **Харабин Р.**, *Правно основание за участието на институциите за вътрешна сигурност в структурата за управление на кризи*, [в:] *Институциите за сигурност пред предизвикателствата на настоящето – правна уредба и практическа дейност* *Международна безопасност - национална безопасност - вътрешна безопасност - управление на кризи* , изд. Г. Вилк-Якубовски, Р. Харабин, издателство Дружество за сътрудничество Полша-Изток, клон Свентокшиски, Келце-Тарнобжег 2018, ISBN 978-83-61791-13-3, стр. 93-114.

6. **Харабин Р.**, *Прагматика на управлението на кризи на примера на енергийната криза от 2014 г. в избрани общини от Свентокшиска област* , [в:] *Правни, икономически и политически аспекти на безопасността в Европа. Международна сигурност - национална - управление на кризи*, Р. Харабин, П. Рамьончек, Г. Вилк-Якубовски, Социална

академия на науките, Варшава-Лодз 2018, ISBN 978-83-64971-51-8, стр. 209-223.

7. **Харабин Р.** , Стахович Б., *Чувството за сигурност на учениците от средните училища в Скаржиско-Каменна във връзка с дейността на полицията* , [в:] *Съвременни предизвикателства на вътрешната сигурност* , изд. М. Гайдовска, П. Рамьончек, издателство Дружество за сътрудничество Полша-Изток, клон Свентокшиски, Келце-Тарнобжег 2018, ISBN 978-83-61791-21-8, стр. 7-17.

8. **Харабин Р.** , *Сигурност в публичната сфера - философска перспектива*, [в:] *ПОЛША - ЕВРОПА - СВЕТА по отношение на кризисните промени и явления. Възможности и заплахи* , изд. А. Малярчик, Г. Вилк-Якубовски, Р. Бжоза, издателство Дружество за сътрудничество Полша-Изток, Варшава-Келце 2017, ISBN 978-83-61791-05-8, стр. 97-109.

9. **Харабин Р.** , Фитас М. , *Управление на кризи на общинско ниво по примера на община Стомпорков* , [в:] *Съвременни предизвикателства на вътрешната сигурност* , изд. М. Гайдовска, П. Рамьончек, изд. Дружество за сътрудничество Полша-Изток, клон Свентокшиски, Келце-Тарнобжег 2018, ISBN 978-83-61791-21-8, стр. 113-123.

10. **Харабин Р.** , *Перфектният масов човек* , „Особеността на човека“, Издателство Адам Маршалек, Торун-Келце 2012, ISBN 978-83-7780-396-7, стр. 211-235.

11. **Харабин Р.**, *Около концепцията за властта в Мишел Фуко*, [в:] *МЕТОДОЛОГИЧНИ ПРОБЛЕМИ ХУМАНИТАРНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ* Материали от VII международен семинар в рамките на симпозиума „ОБЕКТ И СУБЕКТ НА ХУМАНИТАРНОТО ПОЗНАНИЕ, Каменец Подолски, ISBN, 168-522-063, стр. 131-146

12. **Харабин Р.**, Сулей М., *Избрани проекти с участието на фондове на ЕС, реализирани в община Бодзентин в контекста на програмата Natura 2000* , изд. издателство Дружество за сътрудничество Полша-Изток, клон Свентокшиски, ред. М. Милек, Г. Вилк-Якубовски, Келце 2009, ISBN 978-83-61791-12-6, стр. 131-141.

Статии в научни списания

13. **Харабин Р.**, *Финансиране на управление на кризи в Полша - въз основа на избрани кризисни ситуации*, „Глобализацията, държавата и личността“ 2018, кн. III, ISSN 2367-4555, стр. 29-43.

14. **Харабин Р.**, *Управление на кризи по отношение на функционалния прагматизъм*, „Глобализацията, държавата и личността“ 2019, кн. II (22), ISSN 2367-4555, стр. 105-124.

15. **Харабин Р.**, *Демокрацията, нейният колапс и еврейският въпрос*, „Издания на Университет Мария Кюри-Склодовска. Секция К“, том XXII, 1, 2015, ISSN, 1428-9512, стр. 103-119.

16. **Харабин Р.**, *Сигурност, съществуване, заплаха. Релационна типологизация на сигурността - заключения за управление на кризи*, „Особеността на човека“, кн. 27, 2018, Издателство Адам Маршалек, Торун-Келце, ISSN 2083-9235, стр. 211-235.

17. **Харабин Р.**, *Организация и функциониране на Областния център за управление на кризи в Келце*, „Предприемачество и управление“ 2018, т. Том XIX, изд. 1, р. III, ISSN 2543-8190, стр. 39-53.

18. **Харабин Р.**, *Източници на финансиране на системата за управление на кризи на Република Полша*, „Политика и сигурност“ 2017, том VIII, ISSN 2082-9159, стр. 73-89.

19. **Харабин Р.**, *Баналността на злото: Източниците на злото и безопасността на публичното пространство*, „Особеността на човека“, кн. 19, Издателство Адам Маршалек, Торун-Келце 2014, ISSN 2083-9235, стр. 257-279.

20. **Харабин Р.**, *За концепцията за тоталитаризма на Хана Аренд в контекста на съображенията на К. Р. Попър, Дж. Талмон, З. Бауман*, „Особеността на човека“, кн. 16, 2012, Издателство Адам Маршалек, Торун-Келце, ISSN 2083-9235, стр. 268-292.